

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“РИНОК ПРАЦІ”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета курсу полягає в наданні студентам можливості оволодіти системою знань про ринок праці (РП) та вміннями і навичками в сфері формування і регулювання його механізмів, зокрема, у визначенні місця ринку праці в економічній системі країни; розкритті концепцій регулювання соціально-трудоких відносин, механізму саморегулювання, державного та колективно-договірного регулювання ринку праці, моделей регулювання ринку праці в залежності від типу економічної системи країни, суб'єктів структури та інфраструктури ринку праці, методів державного регулювання ринку праці, основних напрямів та принципів сучасної політики зайнятості.

Головними завданнями курсу є:

- засвоєння студентами знань про теоретичні положення РП та оволодіння вміннями і навичками застосовувати ці знання в практиці регулювання механізмів РП на рівні підприємства, галузі та народного господарства;
- розвиток у студентів здібностей до науково-дослідницької діяльності, самостійності та відповідальності.

За підсумками вивчення цієї навчальної дисципліни студенти будуть **знати**:

- умови виникнення та ефективного функціонування сучасного РП;
- елементи та види кон'юнктури ринку праці;
- механізм саморегулювання ринку праці. Механізм функціонування сучасного ринку праці. Функції ринку праці: суспільного поділу праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча;
- поняття, види та форми зайнятості робочої сили на ринку праці;
- концепції повної та глобальної, примусової та добровільної зайнятості.
- закон України "Про зайнятість населення", його засади, зміст, структура і основні розділи;
- нормативні положення, які забезпечують гарантії зайнятості (про державну службу зайнятості, державний фонд зайнятості, організацію оплачуваних громадських робіт, про порядок реєстрації безробітних громадян і виплату допомоги по безробіттю);
- характеристики гнучкого та жорсткого ринку праці;

Підготовлено кандидатом економічних наук, професором кафедри управління персоналом та медичного менеджменту Калиною Аллою Василівною

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та медичного менеджменту (протокол № 4 від 25.03.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Калина А. В. Навчальна програма "Ринок праці" (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 28 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“РИНОК ПРАЦІ”

- проблеми ринкової економіки, які дозволяє вирішити використання гнучких форм зайнятості;
- гнучкі форми зайнятості на ринку праці: зайнятість з нестандартними режимами робочого часу, нестандартними робочими місцями та організацією праці, нестандартними організаційними формами;
- основні конвенції МОП з питань регулювання ринку праці;
- сучасні умови ринкової трансформації економіки.

За підсумками вивчення цієї навчальної дисципліни студенти будуть **вміти**:

- сегментувати ринок праці за різними ознаками: територіальний та професійний підхід; кількісне співвідношення покупців та продавців товару “робоча сила”; умови конкуренції тощо;
- використовувати сучасне трудове законодавство на ринку праці України;
- аналізувати співвідношення попиту та пропозиції робочої сили і розробляти пропозиції щодо впливу на зміну цього співвідношення;
- аналізувати зайнятість населення по галузях і сферах народного господарства, формах власності; продуктивності і рівня оплати праці, використання робочого часу, обсягів прихованого безробіття, процесів вивільнення робочої сили.
- використовувати методи дослідження ринку праці: статистичні, демографічні, соціологічні, економіко-математичні, балансовий, моделювання, графічні тощо;
- прогнозувати обсяги і структуру попиту на робочу силу;
- аналізувати структуру зайнятості та безробіття;
- характеризувати складові елементи механізму регулювання соціально-трудових відносин;
- систематизувати основні функції держави в системі регулювання соціально-трудових відносин;
- застосувати набуті знання в практичній діяльності по реалізації державної політики регулювання ринку праці, зокрема зайнятості населення.

Навчальна дисципліна “Ринок праці” нерозривно пов’язана з такими навчальними дисциплінами, як управління трудовим потенціалом, демографія, статистика праці, економіка праці та економіка праці в організації, економіка праці (галузєва), управління персоналом, соціологія праці та ін.

№ пор.	Назва змістового модуля та теми
	Змістовий модуль I. Ринок праці як складова ринкової системи
1	Навчальна дисципліна “Ринок праці” та її роль у формуванні сучасного світогляду
2	Місце ринку праці в економічній системі
3	Механізми саморегулювання і функціонування ринку праці
4	Індивідуальна пропозиція на ринку праці
5	Сукупна пропозиція на ринку праці
6	Індивідуальний та сукупний попит на робочу силу
7	Зайнятість населення
8	Безробіття, його форми і причини
9	Внутрішньфірмовий ринок праці
10	Гнучкий ринок праці
11	Правове забезпечення ринку праці
12	Інформаційно-аналітичне і наукове забезпечення ринку праці
	Змістовий модуль II. Національний ринок праці та його регулювання
13	Методи регулювання і ресурсне забезпечення ринку праці
14	Активна і пасивна політики держави на ринку праці
15	Органи державного впливу на ринок праці
16	Профспілки та підприємці на ринку праці
17	Міжнародне співробітництво та інтеграція у світовий ринок праці в період посилюючоїся глобалізації
18	Особливості національного ринку праці України
Разом годин: 180	

ЗМІСТ
дисципліни
“РИНОК ПРАЦІ”

Змістовий модуль І. Ринок праці як складова ринкової системи.

Тема 1. Навчальна дисципліна “Ринок праці” та її роль у формуванні сучасного світогляду

Мета, об’єкт, предмет і завдання дисципліни. Розвиток навчальної дисципліни “Ринок праці”. Внесок учених України в дослідження національного ринку праці.

Науково методологічні засади навчальної дисципліни. Зв’язок з іншими дисциплінами. Розвиток теорії ринку праці та зв’язок ринку праці з іншими ринками ринкової системи. Вплив розвитку ринку праці на формування ринкових відносин.

Література [29; 35; 37; 38]

Тема 2. Місце ринку праці в економічній системі

Поняття “ринок праці”, “ринок робочої сили” та “ринок робочих місць”. Умови виникнення та ефективного функціонування сучасного ринку праці. Умови виникнення та ефективного функціонування ринку праці. Елементи та види кон’юнктури ринку праці. Маркетинговий підхід до вивчення кон’юнктури ринку праці.

Ринок праці як підсистема ринкової економічної системи. Функціональний зв’язок ринку праці з іншими типами ринків за економічним призначенням і, передусім, з ринками товарів та послуг і капіталу.

Функції ринку праці: суспільного поділу праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча. Структура ринку праці. Існуючі підходи до класифікації ринку праці.

Сегментація ринку праці за різними ознаками: територіальний та професійний підхід, кількісне співвідношення покупців і продавців товару “робоча сила” умови конкуренції тощо. Первинний і вторинний ринок праці.

Класичний, неокласичний, кейнсіанський, монетаристський, інституціоналістський та марксистський підходи до аналізу ринку праці.

Особливості ринку праці. Позитивні та негативні наслідки функціонування ринку праці.

Основні моделі ринку праці: патерналістська, соціал-демократична, ліберальна. Їх основні характеристики та представники.

Література [8; 23; 29; 33; 36; 38; 41; 48]

Тема 3. Механізми саморегулювання і функціонування ринку праці

Регулююча роль попиту і пропозиції на ринку праці. Ціна і вартість робочої сили. Класичний аналіз ринку праці. “Хрест Маршала” як відображення механізму саморегулювання ринку праці.

Значення “павутинної моделі ринку праці для його сучасного стану. особливості прояву цієї моделі в умовах кризового стану економіки країни. Роль і сутність механізму у функціонування сучасного РП. Суб’єкти, об’єкти, цілі, інструменти та засоби впливу. Носії, виразники та виконавці господарсько-трудова інтересів. Об’єкти державного регулювання на РП. Основні орієнтири сучасного РП.

Література [4; 20; 22; 29; 32; 33; 36; 38; 41]

Тема 4. Індивідуальна пропозиція на ринку праці

Складові індивідуальної пропозиції на РП. Функція корисності. Гранична норма заміни доходу на відпочинок. Криві байдужості та бюджетна лінія. Гранична норма ринкової заміни. Поняття нетрудового доходу та його вплив на положення бюджетної лінії. Карта байдужості. Класична теорія пропозиції робочого часу. Ефект доходу та ефект заміни. Деякі практичні висновки відносно класичної теорії пропозиції робочого часу. Статистичні дані про скорочення робочого періоду. Законодавче регулювання робочого часу в Україні та в інших країнах. Фактори, що впливають на індивідуальне рішення щодо пропозиції робочого часу.

Пропозиція інтенсивності праці та якості робочої сили. Поняття “робоча сила” і “людський капітал”. Фактори, що характеризують якість робочої сили. Особливості товару “робоча сила” на ринку праці. Залежність рівня заробітної плати від рівня освіти. Теорія людського капіталу. Складові рішення про інвестиції в людський капітал. Визначення сучасної вартості майбутніх платежів. Визначення прихильності капіталовкладень в освіту.

Література [32; 36; 38; 41]

Тема 5. Сукупна пропозиція на ринку праці

Вузкий та широкий підходи до визначення попиту та пропозиції на РП. Поняття сукупної пропозиції робочої сили.

Схема зайнятості робочої сили. Джерела сукупної пропозиції робочої сили. Потоки пропозиції робочої сили. Структурно-функціональний аналіз пропозиції робочої сили.

Поняття “економічно-активне”, “економічно-неактивне населення”, “трудова потенція” та трудові ресурси.

Якісний склад пропозиції робочої сили: за категоріями населення, віком, статтю, професіями, кваліфікацією. Регіональний аспект пропозиції робочої сили в Україні. Обсяги пропозиції, структура, особливості формування і завдання з регулювання відповідно до попиту на робочу силу в умовах ринкової трансформації економіки України.

Література [5; 10; 21; 28; 37; 43; 47; 48]

Тема 6. Індивідуальний та сукупний попит на робочу силу

Поняття індивідуального попиту на робочу силу. Фактори, що впливають на обсяги індивідуального попиту на робочу силу. Ринок робочих місць. Вимоги робочих місць до якості робочої сили. Циклічний характер попиту на робочу силу в зв'язку з циклічністю економічного і технічного розвитку.

Коротко- та довгостроковий попит на робочу силу. Свобода підприємництва, економічні інтереси та конкуренція роботодавців за робочу силу як умова функціонування РП. Гранична продуктивність. Закон граничної віддачі.

Регіонально-галузевий аналіз попиту на робочу силу.

Пряма еластичність попиту на робочу силу. Перехресна еластичність попиту на працю. Їх практичне значення.

Література [10; 11; 28; 33; 36; 43; 47; 48]

Тема 7. Зайнятість населення

Сучасне поняття зайнятості. Комплексність проблеми зайнятості. Законодавче визначення зайнятості в Україні. Економічна соціальна сутність зайнятості. “Зайняті”, “незайняті”, “тимчасово незайняті”, громадяни відповідно до закону України “Про зайнятість населення”. “Зайняті економічною діяльністю”. “зайняті індивідуальною трудовою діяльністю” відповідно до міжнародних норм. Функції зайнятості. Показники зайнятості.

Концептуальний поділ зайнятості (повна, глобальна, примусова зайнятість). Класифікація основних форм зайнятості за організацією робочого часу, за стабільністю трудової діяльності, за статусом. Продуктивна, ефективна, нерегламентована зайнятість. Принципова основа нелегальної та нерегламентованої форм зайнятості. Економічне і соціальне значення цих форм зайнятості. Практичні кроки щодо зменшення обсягів нерегламентованої зайнятості.

Державна політика зайнятості як складова соціальної та економічної політики. Мета і завдання державної політики зайнятості. Основні принципи державної політики зайнятості. Місце зайнятості в політиці держави. Пріоритети державної політики зайнятості в Україні та їх вплив на стан ринку праці.

Основні тенденції у розвитку зайнятості в Україні та їх чинники. Вплив диференціації доходів на зайнятість населення.

Оцінка впливу розвитку економічної кризи на рівень зайнятості населення. Шляхи скорочення та стримування зростання безробіття.

Література [3; 4; 5; 13; 20; 21; 22; 25; 28; 33; 47; 48]

Тема 8. Безробіття, його форми і причини

Сутність безробіття. Економічні і соціальні наслідки безробіття. Основні причини безробіття в Україні. Диференціація безробіття за видами та її практичне значення. Приховане і часткове безробіття та його наслідки. Причини особливої небезпеки для економіки і соціального стану хронічного безробіття. Відмінності у визначенні безробітної особи за Законом України “Про зайнятість населення” та за міжнародними нормами. Хто може бути визнаний безробітним в Україні. Показники безробіття.

Безробіття і макроекономічні показники. Природний рівень безробіття. Безробіття і вільні робочі місця (крива Беверіджа). Безробіття і обсяг ВВП (закон Оукена). Безробіття і інфляція (крива Філіпса). “Вхід” у безробіття. Теорія пошуку роботи.

Державна програма зайнятості і напрямки скорочення безробіття. Роль міжнародної організації праці в процесі регулювання рівня безробіття. Два можливі підходи держави щодо скорочення безробіття: американський (“жорсткий”) та шведський (“протекціоністський”).

Основні принципи соціальної політики України стосовно соціального захисту безробітних. Головні принципи соціального захисту без-

робітних. Джерела виплати допомоги по безробіттю, умови виплати, терміни виплати, розміри виплати, умови не виплати, компенсації і гарантії при втраті роботи. Пільгові умови працевлаштування, їх практичне застосування.

Література [1; 3; 5; 7; 21; 22; 23; 29; 30; 31; 46; 49]

Тема 9. Внутрішньofірмовий ринок праці

Роль і функції внутрішньofірмового ринку праці в процесах, які відбуваються на сукупному ринку праці. Особливості внутрішньofірмового ринку праці. СТВ.

Дисбаланс на внутрішньofірмовому РП. Дефіцит і надлишок робочої сили на внутрішньofірмовому РП. Маркетинг внутрішньofірмового РП. Методи пристосування внутрішньofірмової пропозиції робочої сили до економічних змін. Державні заходи щодо пом'якшення негативних наслідків вивільнення працівників, підтримка вітчизняного товаровиробника. Маркетинг внутрішньofірмового ринку праці його сутність і мета.

Дискримінація на внутрішньofірмовому ринку праці. Види дискримінації. Теоретичні основи дискримінації на ринку праці, їх прояв і заходи, щодо стримання.

Література [3; 35; 36; 37; 50]

Тема 10. Гнучкий ринок праці

Причини виникнення поняття “гнучкий ринок праці”. Поняття гнучкості та жорсткості РП, їх характеристики. Фактори впливу на гнучкість ринку праці. Зв'язок гнучкості зі вторинним ринком праці.

Заходи щодо посилення гнучкості ринку праці. Проблеми ринкової економіки, які можна розв'язати використанням гнучких форм зайнятості. Гнучкі форми зайнятості та їх роль у державному регулюванні зайнятості. Організаційно-технологічний процес виробництва і стан виробничих відносин як умови застосування гнучких форм зайнятості. Види гнучких форм зайнятості.

Нестандартні режими робочого часу: неповний робочий день та його різновиди, гнучкий робочий рік, стиснутий робочий тиждень, режими гнучкого робочого часу.

Надомна праця. Тимчасовий найм. Форми тимчасового найму. Методи посилення гнучкості витрат на робочу силу. Дотримання принципів трудової моралі на японських підприємствах як засіб до-

сягнення гнучкості витрат на робочу силу і можливість застосування його Україні.

Активність, мобільність і міграція робочої сили, чинники, які впливають на кожну з перелічених категорій. Основні теорії міграції. Позитиви і негативи трудової міграції, їх вплив на макроекономічні показники.

Література [3; 4; 21; 28; 29; 35; 38; 46; 50]

Тема 11. Правове забезпечення ринку праці

Права громадян України та іноземці в Україні щодо зайнятості і соціального захисту, які викладені в Конституції України у статтях 24, 26, 36, 39, 40, 42, 43, 44 і 46.

Закон України “Про зайнятість населення”, причини його багаторазового коригування, відповідність міжнародним нормам. Виключне право громадян розпоряджатися своїми здібностями до праці, відповідальність держави за створення умов для реалізації прав громадян на працю. Підходяща робота. Додаткові гарантії зайнятості для окремих категорій населення. Компенсації і гарантії при втраті роботи.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”. Принципи страхування. Суб'єкти страхування. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, джерела його утворення. Обчислення страхового стажу. Розміри допомоги по безробіттю та часткового безробіття. Допомога в період професійної підготовки. Дотації роботодавцю на створення нових робочих місць. Забезпеченість незастрахованих осіб.

Положення про громадські роботи. Програма служби зайнятості стосовно працевлаштування інвалідів та неконкурентоспроможних громадян.

Інші нормативні документи, які регулюють зайнятість населення і безробіття, котрі затверджені Кабінетом Міністрів України.

Контроль за додержанням законодавства України про зайнятість населення.

Форми міжнародних норм зайнятості і соціального захисту. Умови їх дієвості на національних рівнях. Конвенція МОП стосовно зайнятості, безробіття та соціального захисту, які ратифіковані Україною.

Сутність основних Конвенцій МОП, які регулюють зайнятості, безробіття та соціальний захист, а саме: Конвенція №№ 2, 29, 44, 59, 88, 95, 96, 102, 111, 122, 131, 142, 154, 159, 160, 168.

Застосування міжнародних норм для регулювання зайнятості, безробіття та соціального захисту в Україні.

Література [4; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 25; 26; 27]

Тема 12. Інформаційно-аналітичне і наукове забезпечення ринку праці

Еволюція інформаційного забезпечення ринку праці в Україні. Комп'ютеризація інформаційно-аналітичного процесу в державній службі зайнятості. Міжнародні норми адміністративної статистичної звітності.

Методи інформаційного забезпечення ринку праці. Державна (адміністративна) статистична звітність, сфера її застосування, переваги і недоліки. Вибіркове обстеження домогосподарств з питань економічної активності населення, сфера застосування результатів, переваги і недоліки. Метод вибіркового перевірок суб'єктів господарювання державною службою зайнятості. Дані перепису населення. Баланс ринку праці і його значення для оцінки ситуації.

Наукове забезпечення державного регулювання зайнятості населення в Україні. Наукові установи України, які займаються проблемами ринку праці та зайнятості.

Моніторинг зайнятості. Зміст і застосування форм державної статистичної звітності 1-ПН; 2-ПН; 3-ПН; 4-ПН. Теоретико-методологічний аналіз проблем зайнятості-завдання, рівні напрями аналізу. Прогнозування РП.

Література [4; 23; 28; 29; 30; 37; 40; 46]

Змістовий модуль II. Національний ринок праці та його регулювання

Тема 13. Методи регулювання і ресурсне забезпечення ринку праці

Триєдність економічних, правових і організаційних методів регулювання РП. Сучасні теорії впливу на РП. Використання ринкового механізму в справі державного регулювання зайнятості. Вплив

на зайнятість виробництва суспільних благ, а також трансфертів, субсидій і податків.

Державний фонд сприяння зайнятості населення (ДФСЗН). Джерела його утворення і напрями витрат, підпорядкування, переваги і недоліки. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (Фонд). Управління Фондом. Контроль за діяльністю Фонду. Джерела створення Фонду і напрями витрат. Переваги Фонду у порівнянні з ДФСЗН.

Інші джерела фінансування державного регулювання зайнятості фінансування створення додаткових робочих місць, громадських робіт, професійної підготовки кадрів на підприємствах.

Література [4; 12; 21; 28; 35; 38; 45]

Тема 14. Активна і пасивна політики держави на ринку праці

Сутність активної і пасивної політики держави в галузі зайнятості. Активні заходи держави на ринку праці і джерела їх здійснення. Профорієнтація, профпідготовка, перекваліфікація і підвищення кваліфікації персоналу в системі активних заходів, їх роль і недоліки, які мають місце в Україні.

Роль громадських робіт у заходах по запобіганню безробіттю. Розширення сфери докладання праці за рахунок введення в дію нових робочих місць та поширення гнучких форм зайнятості. Державне сприяння само зайнятості. Територія пріоритетного розвитку — визначення, статус, суб'єкти.

Сутність і вплив на зайнятість пасивних методів в умовах України.

Рациональне співвідношення витрат на активні і пасивні заходи. Трудова активність, трудова мобільність і міграція населення.

Державна і регіональна програма зайнятості. Їх розробка, узгодження, схвалення, моніторинг виконання, недоліки в практичній реалізації.

Література [4; 20; 28; 29; 45]

Тема 15. Органи державного впливу на ринок праці

Функції держави на ринку праці. Склад державних органів регулювання РП. Інфраструктура РП., її мета і функції. Міністерство праці і соціальної політики України — його функції, права і обов'язки в галузі зайнятості і соціального захисту безробітних, методи впливу

на попит і пропозицію праці, взаємодія з іншими органами державного управління.

Система державної служби зайнятості (ДСЗ) як головна складова інфраструктури ринку праці. Функції, права, обов'язки ДСЗ, чим вони визначаються. Структура та статус ДСЗ. Міжнародні принципи, на яких базується діяльність ДСЗ. Взаємодія ДСЗ з іншими органами державно, влади і суб'єктами інфраструктури ринку праці та підприємствами. Кадри системи ДСЗ, їх підготовка та підвищення кваліфікації. Оцінка ефективності роботи системи ДСЗ та показники її діяльності.

Роль соціальних служб та благодійних організацій у ефективному функціонуванні ринку праці. Кадрові агенції та бюро працевлаштування, їх значення для інфраструктури ринку праці.

Література [4; 12; 13; 17; 20; 21; 45]

Тема 16. Профспілки та підприємці на ринку праці

Профспілки — головний суб'єкт соціального партнерства. Функції профспілок і першочергові завдання. Профспілки і соціально-трудові відносини. Вплив профспілок на зайнятість і заробітну плату. Профспілки і страйк. Моделі колективних переговорів і страйку. Модель Чемберлена, модель Хікса, модель Ашенфельтера-Джонсона.

Різновиди профспілкових об'єднань, які діють на теренах України, їх специфіка, особливість політики в галузі зайнятості. Нова роль і функції профспілок України. Проблеми профспілок України та протиріччя в їх діяльності.

Підприємці та їх спілка на ринку праці, види роль і функції. Спілки підприємців України.

Література [4; 18; 21; 23; 25; 28; 29; 38; 45; 47; 48]

Тема 17. Міжнародне співробітництво та інтеграція у світовий ринок праці в період посилюючої глобалізації

Сутність економічної глобалізації. Глобалізація — об'єктивний і необхідний процес. Внесення глобалізацією корективів у нерівномірність економічного розвитку. Глобалізація і загострення міжнародної конкуренції. Національна держава — самостійна макросистема і суб'єкт загальносвітових відносин.

Глобалізація та її вплив на РП. Зміни соціально-трудових відносин. Глобалізація і доходи працюючих. Намагання роботодавців знижувати заробітну плату. Проблематичність принципу “однакові оплати за однаковою працю”. Загроза регулюванню ринку праці і децентралізації колективних переговорів.

Міжнародна організація праці (МОП) — координатор міжнародного співробітництва. Її цілі, завдання, органи, методи роботи. Підвищення ролі МОП у період посилення глобалізації у сфері зайнятості, безробіття, соціального захисту.

Стан інтеграції України у міжнародний РП. Робоча сила України за кордоном: чисельність, оплата праці, умови праці й перебування. Захист національного ринку праці від негативних наслідків глобалізації.

Література [8; 10; 21; 24; 25; 26; 29; 46; 47]

Тема 18. Особливості національного ринку праці України

Аналіз сучасного стану зайнятості і безробіття в Україні. Особливості та етапи формування ринку праці. Вплив реформування заробітної плати на стан зайнятості і безробіття.

Соціально-демографічні групи населення та їх роль і місце в сфері РП. Економічна і соціальна функція молоді. Причини молодіжного безробіття. Особи середнього віку (30–49 років). Особи передпенсійного віку. Зайнятість пенсіонерів і підлітків. Фактори впливу на рівень зайнятості пенсіонерів та підлітків. Зайнятість жінок і причини їх безробіття та незайнятості.

Особливості структури зайнятості та негативні тенденції в структурі зайнятості населення в Україні. Причини і наслідки цих тенденцій. Напрями державної політики щодо їх подолання.

Проблеми якості робочої сили в Україні. Роль органів державного управління в підвищенні якості робочої сили. Необхідність докорінної зміни і значного посилення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Необхідність підвищення якості загальної і вищої освіти.

Література [4; 5; 21; 35; 42; 44; 45]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Головною метою контрольної роботи студентів є активізація систематичної роботи студентів, індивідуалізація навчання, підвищення якості засвоєння навчальної дисципліни.

Контрольна робота з навчальної дисципліни “Ринок праці” включає:

Опрацювання і поглиблення знань з теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. З метою більш глибокого засвоєння матеріалу студенти денної та вечірньої форм навчання по кожній темі складають структурно-логічні схеми, а студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу, яка складається з написання реферату та виконання 15 завдань прикладного характеру.

Вимоги до написання рефератів

Тему контрольної роботи студент обирає самостійно. Контрольна робота є обов’язковою частиною контрольної роботи студента над навчальною дисципліною “Ринок праці”.

Писати реферат слід на білому папері стандартного формату А4. Аркуші можна зшивати будь-яким способом, але так, щоб вони не розсипалися.

Титульний аркуш контрольної роботи повинен мати такий зміст:

- назва Академії;
- назва інституту;
- назва кафедри;
- назва навчальної дисципліни;
- тема реферату;
- прізвище, ініціали студента, курс, номер академічної групи;
- дата подання реферату викладачеві на перевірку (день, місяць, рік).

Після титульного аркуша наводиться детальний план контрольної роботи, в якому треба виділити вступ, три – п’ять підрозділів основного змісту, висновки та список використаної літератури.

У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного розділу. Назви розділів (заголовки) обов’язково мають поділяти текст на частини, щоб було видно, де кінчається один розділ і починається наступний.

Писати текст можна з однієї сторони аркуша, при цьому поля (праве і ліве) мають бути не менше 20 мм.

Обсяг контрольної роботи визначається вмінням студента стисло і водночас вичерпно розкрити тему: показати значення питання, що розглядається, оцінити, як воно висвітлюється в спеціальній літературі та розв’язується на практиці, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. З метою надбання навичок стисло виражати свої думки, обсяг реферату (без обсягу плану та переліку літератури) не може перевищувати 15 сторінок.

Обов’язково необхідно навести в контрольній роботі ілюстрації: таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Список використаної літератури (не менше п’яти джерел) оформляється згідно з діючими стандартами і обов’язково повинні бути посилання по тексту на визначені літературні джерела.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

19. Місце ринку праці в економічній системі.
20. Взаємодія суб’єктів ринку праці.
21. Функціональний взаємозв’язок ринку праці з іншими типами ринків за економічним призначенням.
22. Розподільча функція ринку праці.
23. Відтворювальна функція ринку праці.
24. Класична і неокласична теорії функціонування ринку праці.
25. Кейнсіанська теорія функціонування ринку праці.
26. Марксистська теорія функціонування ринку праці.
27. Особливості ринку праці і наслідки його функціонування.
28. Механізм саморегулювання ринку праці.
29. Фактори впливу на індивідуальний і сукупний попит на працю.
30. Практичні висновки з класичної теорії пропозиції робочого часу.
31. Взаємозв’язок “людського капіталу” і заробітної плати.
32. Розвиток “людського капіталу” з позицій індивіда, організації, держави.
33. Взаємозв’язок між інтенсивністю, якістю праці і заробітною платою.
34. Різні концептуальні підходи до визначення ринку праці і ринку робочої сили.
35. Ціна і вартість робочої сили.

36. Практичний прояв факторів впливу на сукупну пропозицію праці.
37. Практичне значення еластичності попиту на працю по заробітній платі.
38. Регіональний аспект пропозиції робочої сили в Україні.
39. Конкуренція роботодавців за робочу силу як умова ефективності функціонування ринку праці.
40. Коротко- та довгостроковий попит на робочу силу.
41. Капіталовкладення в освіту.
42. Практичне значення сегментації ринку праці.
43. Структурно-функціональний аналіз пропозиції робочої сили.
44. Гранична продуктивність праці.
45. Ефект доходу та ефект заміни.
46. Регіональний аспект пропозиції робочої сили в Україні.
47. Конкуренція носіїв робочої сили за робочі місця, як умова ефективного функціонування ринку праці.
48. Залежність рівня заробітної плати від рівня освіти.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Побудуйте криву попиту на робочу силу певного ринку праці за наступними даними шкали попиту:

Часова ставка заробітної плати, грн	a=13	b=9	c=6	d=5,7	e=3,8
Кількість зайнятих, осіб	f=100	x=200	g=400	i=650	k=900

Функцією чого є попит на працю?

2. Побудуйте криву пропозиції робочої сили за наступними даними шкали пропозиції:

Часова ставка заробітної плати, грн	a=3,8	b=4,2	c=5	d=7	г=10
Кількість зайнятих, осіб.	e=200	f=400	h=580	g=800	l=1000

Функцією чого є пропозиція праці?

3. Економічно активне населення міста на період попереднього обстеження домогосподарства становило 192,3 тис. осіб. За період, який передував наступному обстеженню, 3,8 тис. молодих людей залишили роботу на підприємствах і вступили до старших класів шкіл та вищих навчальних закладів на денну форму навчання; 12,2 тис. громадян припинили догляд за дітьми та хворими та почали активно шукати роботу. Визначте чисель-

ність економічно активного населення на період наступного обстеження.

4. Чисельність економічно активного населення міста в базисному періоді становила 127 380 громадян. Питомага вага безробітних серед них 7,9 %. У звітному періоді зменшилася чисельність економічно активного населення на 2590 осіб і безробітних — на 720 осіб. Як змінився рівень безробіття у місті у звітному періоді?
5. Які, на Вашу думку, можливі варіанти зміни зайнятості на підприємстві, якщо ціна на капітал, котрий потрібен фірмі, значно знизилась? Доведіть графічно.
6. Кривка А кривої попиту на робочу силу відповідає часовій заробітній платі в грн. і кількості зайнятих осіб. Суміжна кривка В цієї ж кривої відповідає часовій заробітній платі в грн. і зайнятості осіб. Чи є дана крива попиту на робочу силу по заробітній платі еластичною в крапці В?
7. Еластичність кривої попиту на робочу силу по заробітній платі на відріжку АВ становить від x до y , а на відріжку MN- від z до g . Які умови найму робочої сили вигідніші підприємцеві, котрі відповідають відріжку АВ чи відріжку MN? Поясніть.
8. Доведіть графічно Ваше рішення про те, яка крива попиту на робочу силу (крута чи пологіста) більше буде влаштовувати наймача робочої сили.
9. Як Ви вважаєте, чи достатньо проблему зайнятості населення зводити лише до проблеми боротьби з безробіттям? Обґрунтуйте свою думку.
10. У звітному місяці, в якому був 21 робочий день, підприємство, котре налічує 828 працівників, через низьку якість продукції мало проблеми з її збутом та завантаженням виробництва 4830 людино-днів. Який рівень прихованого безробіття був на підприємстві у звітному місяці?
11. Чисельність населення району налічує a осіб, з яких осіб працездатного віку налічується b ; пенсіонерів, які вийшли на пенсію за пільговими умовами; — c осіб; непрацюючих інвалідів I і II груп — d осіб; учнів старших класів — e осіб; a в районній державній службі зайнятості зареєстровано на даний період u безробітних. Підрахуйте: 1) чисельність трудових ресурсів району, якщо найманою працею у суб'єктів господарювання зайнято f пенсіонерів і підлітків; 2) рівень зареєстрованого безробіття.

12. Населення міста налічує n осіб, m % з них знаходяться у віці від 15 до 70 років. Підрахуйте рівень економічної активності населення і рівень безробіття, якщо з g незайнятих осіб обстеженням робочої сили виявлено u безробітних.
13. Через відсутність комплектуючих виробів підприємство із загальною чисельністю 1720 робітників не працювало 14 із 22 робочих днів місяця. 748 робітників з ініціативи адміністрації відправили у відпустки на цей термін, інші займалися підготовкою виробництва. Після отримання комплектних виробів на роботу вийшли 732 робітники, а інші звільнилися за власним бажанням. Визначте рівень прихованого безробіття на підприємстві за даний місяць.
14. За статистичними даними рівень безробіття за звітний період знизився на x % у порівнянні з базисним періодом і склав y % до економічно-активного населення. Підрахуйте, який рівень безробіття був у базисному періоді, якщо чисельність економічно-активного населення в обох періодах була однаковою.
15. За даними державної служби зайнятості в базисному періоді в області налічувалось u безробітних осіб і v вільних робочих місць і вакансій. На кінець звітного періоду відповідно u_1 осіб та v_1 місць і вакансій.
 - 1) Як змінилось навантаження на одне вільне робоче місце?
 - 2) Ваші рекомендації в даній ситуації.
16. На підприємстві А, чисельність працівників на якому становить 1212 осіб (робота у дві зміни), втрата робочого часу через часткове безробіття була 312 людино-днів за місяць (22 робочі дні). У цей самий період на підприємстві Б чисельність працівників 1106 осіб (робота в одну зміну), втрата робочого часу з тих самих причин 288 людино-днів. Яке з підприємств ефективніше використовує робочу силу?
5. Соціально-економічна структура ринку праці.
6. Типи і види ринків праці.
7. Гнучкість і жорсткість ринку праці.
8. Двоїстість ринку праці та її практичне значення.
9. Функції ринку праці.
10. Кон'юнктура ринку праці та його особливості.
11. Закони Хікса-Маршала.
12. Механізм саморегулювання ринку праці.
13. Інституціональний механізм функціонування ринку праці.
14. Індивідуальний і сукупний попит на робочу силу.
15. Пряма еластичність попиту на робочу силу по заробітній платі та її практичне значення.
16. Короткостроковий і довгостроковий попити на ринку праці.
17. Індивідуальна пропозиція праці за часом.
18. Індивідуальна пропозиція якості та інтенсивності праці, їх зв'язок із заробітною платою.
19. Сутність внутрішньофірмового ринку праці, його особливості і внутрішньофірмовий дисбаланс робочої сили.
20. Сукупна пропозиція робочої сили, фактори впливу на неї, джерела пропозиції робочої сили.
21. Сучасне поняття зайнятості населення.
22. Соціально-економічна сутність зайнятості.
23. Законодавче визначення зайнятості. Категорії населення, яке відноситься до зайнятості в Україні.
24. Форми і види зайнятості.
25. Методи регулювання зайнятості.
26. Основні принципи державного регулювання зайнятості (Закон України "Про зайнятість населення").
27. Конституційні основи регулювання ринку праці (статті 24, 26, 36, 39, 40, 42, 44, 46).
28. Конкретизація конституційних основ регулювання зайнятості в Законі України "Про зайнятість населення".
29. Регулювання зайнятості і соціальний захист безробітних в Законі України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття".
30. Сутність безробіття і причини його виникнення.
31. Ціна і вартість робочої сили.
32. Види безробіття і практичне значення диференціації безробіття за видами.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність ринку праці та його місце в економічній системі.
2. Структура ринку праці.
3. Умови виникнення і ефективного функціонування ринку праці.
4. Товар "робоча" сила та його особливості.

33. Показники зайнятості та безробіття.
34. Соціально-економічна сутність продуктивної, непродуктивної і нерегламентованої зайнятості.
35. Гнучкі форми зайнятості, їх види та умови застосування.
36. Якість робочої сили і людського капіталу.
37. Безробіття і макроекономічні показники (крива Беверіджа, крива Філіпса, закон Оукена), їх практичне значення.
38. Організаційні методи регулювання ринку праці.
39. Інфраструктура ринку праці.
40. Державна служба зайнятості і показники її діяльності.
41. Державна і регіональні програми зайнятості.
42. Основні завдання Міністерства праці і соціальної політики України.
43. Функції держави на ринку праці.
44. Виразники соціально-трудова інтересів підприємців, бізнесменів, фермерів на ринку праці.
45. Виразники соціально-трудова інтересів найманих працівників на ринку праці.
46. Моделі переговорів і страйку.
47. Особливості і проблеми професійних спілок України.
48. Аналіз і прогнозування ринку праці.
49. Методи інформаційного і наукового забезпечення аналізу ринку праці України.
50. Основні напрями щодо запобігання і скорочення безробіття в Україні.
51. Фонд загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття.
52. Джерела фінансування всіх програм і заходів регулювання ринку праці (їх утворення і напрями витрат).
53. Принципи і конкретні заходи соціального захисту безробітних і членів сімей, які знаходяться на їх утриманні.
54. Особливості соціального захисту тих громадян, котрі не здатні на рівних конкурувати на ринку праці.
55. Активна і пасивна політика держави на ринку праці.
56. Механізм створення додаткових робочих місць в активній політиці держави.
57. Сприяння самозайнятості населення
58. Професійна орієнтація, професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації безробітних; громадські роботи.

59. Світові моделі ринку праці.
60. Економічна глобалізація і ринок праці.
61. Особливості та етапи формування ринку праці України.
62. Тенденції в структурі зайнятості населення України.
63. Міжнародна організація праці та її роль у світовому співробітництві.
64. Сутність основних конвенцій МОП стосовно зайнятості, безробіття і соціального захисту.
65. Міжнародна трудова міграція та її роль у формуванні сучасного ринку праці України.
- а. Поняття та показники “здорового” ринку праці.
66. Основні риси демографічної ситуації в Україні на сучасному етапі.
67. Принципова схема механізму сучасного ринку праці.
68. Основні напрями державної політики щодо розвитку трудового потенціалу у сфері охорони праці.
69. Поняття “ринку інтелектуальної праці”, його інфраструктура.
70. Резервування робочої сили як елемент механізму саморегулювання ринку праці.
71. Поняття безробіття. Обчислення рівня зареєстрованого безробіття за методологією Міжнародної організації праці.
72. Міграційні процеси та їх вплив на формування ринку праці.
73. У чому полягає зміст інституційного оформлення ринку праці?
74. Регіональні особливості ринку праці.
75. Методичні підходи до визначення пропозиції робочої сили та попиту на робочі місця.
76. Особливості ринкового механізму у сфері праці порівняно з іншими видами ринків.
77. Система показників балансу ринку праці.
78. Роль системи соціального партнерства у регулюванні трудових відносин.
79. Основні напрями державної соціальної політики.
80. Значення територій пріоритетного розвитку у формуванні ринку праці.
81. Основні показники обліку кількості працюючих та методи їх обчислення.
82. Сучасні проблеми на ринку праці та шляхи їх вирішення.

83. Взаємозв'язок права власності та ефективної, ринкової зайнятості.
84. Павутинна модель ринку праці.
85. Основні аспекти аналізу зайнятості населення. Що вони відображають.
86. Сутність зв'язку між ринком праці, ринком капіталу та ринком товарів.
87. Що таке “економічна свобода людини”? Чим вона визначається? Які основні ознаки економічної активності людини?
88. Як пояснити виграш роботодавців і найманих працівників від інвестицій в “людський капітал”?
89. Поняття “трудова переміщення”, їх види.
90. Специфіка законів Хікса-Маршалла.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бестужев-Лада И. В.* Безработица? Не может быть! — М.: Знание, 1992.
2. *Буланов В. С.* Рабочая сила в условиях формирующихся рыночных отношений. — Рязань, 1994.
3. *Булатецкий Ю. Е., Мошняга В. П.* Занятость и безработица населения в условиях рыночной экономики: международный опыт. — М., 1993.
4. *Васильченко В. С.* Державне регулювання зайнятості. — К.: Вид-во КНЕУ, 2003. — 252 с.
5. *Венгер А. М.* Ефективна зайнятість населення України: соціально-економічна характеристика // Зайнятість та ринок праці. — К.: Вид-во РВПС України НАН України, 1999, Вип. 10.
6. *Волкова А. П.* Ринок праці. — Полтава, 2007.
7. *Волгин Н. А., Плакся В. И.* Доходы и занятость: мотивационный аспект. — М.: Луч, 1994.
8. *Грачев М.* Современные тенденции формирования рынков труда в странах с развитой рыночной экономикой // Вопр. Экономика. — 1991. — № 9.
9. *Дмитричев И.* Бюджет семьи как основа для изучения уровня жизни. — М.: Изд-во Республиканского информцентра, 1992.

10. *Економічна* енциклопедія / Гол. Ред. Ради Гаврилишин Б. Д., відп. ред. Мочерний С. В. — К.: Вид. центр “Академія”, 2000. Т. 1, с. 264–265.
11. *Зайдель Х., Теммен Р.* Основы учения об экономике. — М.: Изд-во АНХ, 1994. — Гл. 5. “Деньги и денежное обращение”. Разд. 5.6, 5.8.
12. *Закон України* “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”.
13. *Закон України* “Про зайнятість населення”
14. *Закон України* “Про колективні договори і угоди”.
15. *Закон України* “Про мінімальний споживчий бюджет”.
16. *Закон України* “Про оплату праці”.
17. *Закон України* “Про підприємництво”.
18. *Закон України* “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”.
19. *Закон України* “Про професійно-технічну освіту”.
20. *Калина А. В.* Организация труда и его оплата в условиях рынка. — К.: МАУП, 1995. — Разд. 7, 8, 9.
21. *Калина А. В.* Економіка праці — К.: МАУП, 2004.
22. *Кейнс Дж.* Общая теория занятости, процента и денег: Пер. с англ. — М., 1978.
23. *Колосницына М. Г.* Экономика труда. — М.: Изд-во Магистр, 1998.
24. *Колот А. М.* Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудова сферу // Україна: аспекти праці. — К., 2001, № 3.
25. *Конвенции и рекомендации МОТ по вопросам регулирования отношений на рынке труда: Документы // Вопр. экономика. — 1991. — № 9.*
26. *Конвенции и рекомендации, принятые Международной Конференцией Труда. — Женева: МБТ, 1991. Т. 1. и Т. 2.*
27. *Конституція України.*
28. *Ліанова Є. М.* Ринок праці, — К., ЦНЛ, 2004.
29. *Либанова Є. М., Мельничук Д. П.* Ринок праці в економічній системі. — Житомир, 2002. — 260 с.
30. *Маслова И.* Эффективная занятость и рынок рабочей силы // Вестн. Статистики. — 1991. — № 12.
31. *Мацкуляк И. Д.* Стратегия занятости: предотвращение безработицы: Политико-экономический аспект. — М., 1990.

32. *Никифорова А. А.* Рынок труда: занятость и безработица. — М.: Междунар. Отношения, 1991.
33. *Осокина В. В., Калина А. В.* Экономическая теория и практика хозяйствования. — К.: МАУП, 1996.
34. *Петров В.* Как регулируют заработную плату в Швеции // Соц. Труд. — 1990. — № 7.
35. *Петюх В. М.* Ринок праці. Навчальний посібник. — К.: Вид-во КНЕУ, 1999.
36. *Петюх В. М.* Рыночная экономика. — К.: Изд-во “Урожай”, 1995.
37. *Петюх В. Н.* Рынок труда. — К.: МАУП, 1996.
38. *Политическая экономия: Учеб. пособие / Под ред. А. В. Сидоровича, Ф. М. Волкова.* — М.: Изд-во МГУ, 1993. — Гл. 14. “Распределение. Социальная справедливость. Доходы”.
39. *Ржаницына Л. С.* Доходы: уровень, дифференциация, гарантии. — М.: Профиздат, 1991.
40. *Ринок праці України у 2000–2003 році. Аналітично-статистичний збірник.* — К.: Держ. Центр зайнятості Мінпраці України, 2001, 2002, 2003, 2004.
41. *Рыночная экономика (теория рыночной экономики): Учебник.* — М.: Соминтекс, 1992. — Гл. 14. “Социально-экономические проблемы”.
42. *Савченко В. А., Павловська Н. О., Герасимчук В. І., Покнищук В. О.* Профорієнтація населення і професійне навчання незайнятих громадян. — К.: Вид-во НЦ ЗРП, 1997.
43. *Самуэльсон П.* Экономика. Вводный курс. — М.: Прогресс, 1964. — Гл. 6. “Индивидуальный и семейный доход”; Гл. 7. “Личный бюджет и социальное обеспечение”.
44. *Скуратовский В. А., Палій О. М., Лібанова Є. М.* Соціальна політика. Навчальний посібник для слухачів спеціальності “Державне управління”. — К.: Вид-во УАДУ, 1997.
45. *Чемерис А. Т.* Організація діяльності служб зайнятості — К., МАУП, 2002.
46. *Шевчук П. Є.* Сучасні тенденції на ринках праці та в структурі зайнятості в країнах Європи // Зайнятість та ринок праці. — К.: вид-во РВПС України НАН України, 1999, вип 10.
47. *Экономика труда и социально-трудовые отношения / Под ред. Г. Г. Меликьяна, Р. П. Колосовой.* — М.: Изд-во ЧЕРО МГУ, 1996.
48. *Экономика: Учебник / Под ред. А. С. Булатові.* — М.: Бек, 1995. — Гл. 14, 17.
49. *Эренберг Р. Д., Смит Р. С.* Современная экономика труда. Теория и государственная политика. — М.: МГУ, 1996.
50. *Япония: смена модели экономического роста.* — М., 1990.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Ринок праці”	5
Зміст дисципліни “Ринок праці”	6
Вказівки до виконання контрольної роботи	16
Теми контрольних робіт	17
Завдання для контрольних робіт	18
Питання для самоконтролю	20
Список літератури	24

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *А. А. Тютюник*
Комп’ютерне верстання *О. А. Варваріна*

Зам. № ВКЦ-4665

Формат 60 84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*